

Turistička karta "Novi Sad iz ženskog ugla"

Ideja i turistička valorizacija: Gordana Stojaković;
Istorijska podloga: Ivana Markovljević;
Dizajn, priprema za štampu i web izdanje: Mirjana Isaković;
Autorke podelile ideje sa: Svenkom Savić;
Fotografije: Branislav Lučić i Mirjana Isaković;
Izdavač: Futura publikacije - Novi Sad 1999; 2002.

'Novi Sad iz ženskog ugla' je u zvaničnoj turističkoj ponudi grada Novog Sada i drugo izdanje realizovano je kao zajednički projekat Ženskih studija i istraživanja, Turističkog informativnog centra Novog Sada i Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova.

Turistička karta "Novi Sad iz ženskog ugla" sadrži dve usko povezane priče o gradu, koje čine celinu.

Prva predstavlja deo istorije Novog Sada i data je kroz priče o dvanaest znamenitih Novosađanki, koje su ostavile izuzetan trag u društvenom, kulturnom, naučnom i političkom životu grada (i mnogo šire) u rasponu od dva veka.

Druga priča sadrži dvanaest prepoznatljivih motiva, koji su poređani tako da čine jedinu od mogućih šetnji gradom.

Motivi su dati redosledom, koji ih jasno, ili pak simbolično povezuju sa nizom znamenitih Novosađanki a oba predstavljaju i afirmaciju multikulturalne dimenzije grada.

Fotografije znamenitih žena: Rukopisnog odeljenja Matice srpske, Biblioteke Novog Sada, Pozorišnog muzeja u Novom Sadu, Muzeja Alberta Ajnštajna u Bernu, Filozofskog fakulteta i privatne zbirke: Stane Đurić Klajn, Rože Jodal, Pavla Šosbergera,

Tokom izrade Karte dragocenu pomoć nam pružili: Neda Božinović, Ana Bu, Magdalena Veselinović Šulc, Lidija Dimitrijević, Marina Rajh, Radmila Gikić, Vesna Krčmar, Agneš Ozer, Slobodanka Markov, Jasna Milenković, Laslo Gerold, Đorđe Srbulović, Svetozar Dundžerski i Branimir Lučić. Posebnu zahvalnost dugujemo Rukopisnom odeljenju Matice srpske, Galeriji Matice srpske, Gradskoj biblioteci u Novom Sadu i Jevrejskoj opštini u Novom Sadu. Zahvaljujemo se svima koji su podržali ovaj poduhvat.

1. JOVANKA STOJKOVIĆ (1855-1892) pijanistkinja, kompozitorica
Posle završenih studija klavira, kod Lista, koji je prema pisanju novosadskog *Pozorišta* Jovanku smatrao "prvom pijanistkinjom današnjeg veka" i Drajšoka, Jovanka dolazi u Novi Sad gde o njenom muziciranju sa oduševljenjem pišu Jovan Subotić i Laza Kostić. Podstaknut virtuožnošću ove profesionalne pijanistkinje, Avgust Šenoa piše opširnu kritiku, posle njenog koncerta u Zagrebu. Željna usavršavanja, Jovanka u Italiji uči solo pevanje i nastupa ne samo kao pijanistkinja, već kao koncertna pevačica, a ogleda se i u komponovanju. Postoje podaci da je koncertirala u Beču, Pešti, Gracu, Londonu, Danskoj Rusiji... Njen repertoar je bio bogat i raznovrstan: List, Doniceti, Guno, Šubert, Mocart, Mendelson, Vagner, Stanković, sopstvene kompozicije. Poslednje godine života je provela u Parizu, gde je i umrla.

2. BERČEK ERŽEBET /Börcsök Erzsébet /(1904-1971) spisateljica
Posle završene gimnazije u Temišvaru 1923, Eržebet radi kao nastavnica mađarskog i nemačkog jezika, da bi 1957. diplomirala na Višoj pedagoškoj školi u Novom Sadu. Ono po čemu će se pamtiti je njen književni rad, njena proza, koja je svrstava u red najznačajnijih književnih stvaralaca među jugoslovenskim Mađarima, između dva svetska rata. Vojvođansko podneblje dalo je prepoznatljiv ton njenom stvaralaštvu a zajednički život Srba i Mađara, položaj žene u društvu, osnovne su teme njenih dela. Među najznačajnija ubrajaju se novela *Vándor a Nišavánál* (*Putnik na Nišavi*) i roman *A végtelen fal* (*Beskrajni zid*). Jedna ulica u novom delu Novog Sada nosi njeno ime.

3. SAVKA SUBOVIĆ (1834-1918) borkinja za ženska prava
Potiče iz poznate novosadske porodice Polita-Desančića. Ova obrazovana i energična žena bila je prva predsednica *Srpskog narodnog ženskog saveza* i *Kola srpskih sestra*. Bavila se proučavanjem društvenog života žena u Vojvodini, a nekoliko njenih predavanja objavio je *Ženski svet*, glasilo *Zadruga Srпкиnja Novosatkinja*. Bila je odlična retoričarka a nakon predavanja u bečkom *Naučnom klubu* 1910. nazvana je "Der Mutter ihres Volkes". U celoj Evropi bila je poznata i cenjena. Pokrenula je pitanje osnivanja viših ženskih škola u Pančevu i Novom Sadu. Osmislila je i realizovala sopstveni program ekonomskog osnaživanja seoskih žena kroz "podizanje domaće industrije". Bila je osnivačica i počasna članica mnogih ženskih organizacija. Sarađivala je sa Käte Schrimaher i nekim ruskim i češkim feministkinjama. Govorila na VII međunarodnom kongresu za žensko pravo glasa u Budimpešti održanom od 15. do 20. juna 1913. Jedna ulica u Veterniku nosi njeno ime.

4. ANICA SAVIĆ REBAC (1892-1953) filološkinja, književnica, etičarka, istoričarka filosofije
Značajni krug intelektualaca, okupljenih oko Matice srpske u Novom Sadu, obeležio je detinjstvo Anice Savić. Od prvih prevoda Bajrona (sa 12 godina), studija klasične filologije u Beču, doktorske disertacije *Pretplatonovska erotologija* odbranjene 1932. na Univerzitetu u Beogradu, do njenog naučnog i pedagoškog rada, Anica je izgradila jedinstven put, koji je svrstava među najumnije i najobrazovanije žene ovog veka kod nas. Najznačajnija dela su joj: *Helenski vidici*, *Antička estetika i nauka o književnosti*, *Mistična i tragična misao kod Grka*. Kako je govorila skoro sve svetske jezike, prevela je sa latinskog Lukrecijeve stihove, a Njegoševu *Luču mikrokozmu* prevela je na engleski jezik. Njen život bio je "spreg mitova" i "svesni stav duha", koji je sama tragično okončala, na svoj rođendan 1953. U Novom Sadu postoji ulica koja nosi njeno ime.

5. MILICA TOMIĆ (1859-1944) spisateljica, urednica i vlasnica časopisa *Žena*
Uz oca, Svetozara Miletića, Milica se rano uključila u politički život Vojvodine. Hapšenje oca, sprečilo je Milicu da, posle završene privatne škole u Budimpešti, studira medicinu. Ipak, ona je jedna od retkih Novosađanki, toga doba, sa završenom srednjom školom. U periodu 1911-1921 izdaje i uređuje časopis *Žena*, koji se angažovano bavio položajem žene u društvu. U časopisu su objavljivani podaci o školovanju ženske dece, o ženskim društvima u Srbiji i Vojvodini kao i istorijat ženskog pokreta u Evropi. Žene su bile najznačajnije saradnice u časopisu. Za Jašu Tomića udaje se 1885, a on braneći čast porodice, kompromitovanu pismom koje je Milica pisala mnogo pre udaje za Jašu, nažalost ubija oponenta - Mišu Dimitrijevića i biva osuđen na 6 godina robije. U odbranu Jaše Tomića formirao se masovan pokret Novosađanki, čija delegacija je tim povodom išla u Peštu. Jedna ulica u Novom Sadu nosi njeno ime.

6. NINKOVIĆ MILICA (1854-1881) i **ANKA** (1855-1923) pedagoškinje, socijalistkinje, Sestre Ninkovićse mogu smatrati prvim feministkinjama, koje su praktično primenjivale ideje u koje su verovala. Pod uticajem socijalističkih ideja, posle studija pedagogije u Cirihi, u Kragujevcu su pokušale da otvore prvu privatnu višu žensku školu. Obe su bile izuzetno obrazovane. Bavile su se prevodjenjem, naročito Milica, koja je započela i studije medicine u Petrogradu, Cirihi i Parizu, ali se razbolela i umrla kod sestre Anke u Kragujevcu. Anka je jedno vreme bila vaspitačica i upravnica Doma učenica u Beogradu. Za sestre Ninković se može reći da su prve žene koje su aktivno učestvovala u političkom životu Srbije, priključivši se Svetozaru Markoviću, boreći se za emancipaciju žena. Sestre Ninković su rođene u Novom Sadu. U blizini Novosadskog sajma postoji ulica koja nosi njihovo ime.

7. JELENA KON (1883-1942) dobrotvorka

U vreme velike ekonomske krize 1925. Jelena Kon je u Novom Sadu osnovala humanitarno društvo *Kora hleba* koje se pre svega brinulo o siromašnoj deci, majkama i svima koji su bili u nevolji. U okviru društva osnovano je Dečje obdanište i savetovalište za majke, koje su tu mogle da dobiju sigurno mleko za svoju decu. Da bi udruženje imalo što veće donacije, Jelena Kon je organizovala brojne humanitarne koncerte. Tako su u Novom Sadu gostovali, između ostalih, Bronislav Huberman (1928), Artur Rubinštajn (1929). Za vreme mađarske okupacije, tokom zloglasne racije 1942. Jelena Kon je kao Jevrejka uhapšena, mučena a zatim ubijena i bačena u Dunav, zajedno sa velikim brojem Novosađana, uglavnom Srba i Jevreja. Jedna ulica u Veterniku nosi njeno ime.

8. MILKA MARKOVIĆ (1869-1930) glumica i rediteljka

Jedna od naših najobrazovanijih glumica i rediteljki, Milka Marković, kći je Sofije Vujić, poznate i cenjene novosadske glumice (koja je svoj profesionalni angažman u SNP-u počela u desetoj godini). Milka je studirala i usavršavala svoje glumačko umeće u Beču, Minhenu, Pragu, Drezdenu, Berlinu, Kelnu, Parizu, Milanu, Rimu... Njen angažman u SNP-u u Novom Sadu započinje 1885. i traje sve do smrti poznate umetnice. Milka pripada krugu najvećih naših glumica, o kojoj je kritika govorila kao o jednoj od vodećih "na slovenskom Jugu". Proslavila se ulogama u dramskim, tragičnim komadima. Bila je prva rediteljka kod nas. Režirala je komad *Ljubav* (1911). Za svoj umetnički rad odlikovana je ordenom Svetog Save. Starost je proživela u siromaštvu, zaboravljena i sama. U novosadskom naselju Klisa nalazi se ulica sa njenim imenom .

9. MARIJA POPOVIĆ TRANDAFIL (oko 1811- 1883) dobrotvorka

Potiče iz bogate novosadske porodice Popović. Posle smrti muža, tokom 20-te godine, sama stiče kapital i pretvara ga u različita zaveštanja, čija ukupna vrednost dostiže sumu od 700.000 forinti, što je čini najvećom dobrotvorkom kod Srba. Osnovala je fondove za đачke stipendije, udaju sirotih devojaka, izdržavanje udovica, postradalih i nemoćnih ljudi a najznačajnije zaveštanje je *Zavod za pravoslavnu siročad* (danas zgrada Matice srpske). Marija je osim pravoslavne, pomagala i druge zajednice u gradu. Pomogla je gradnju jermenske crkve a u vreme velike gladi, 6 nedelja hranila sve ljude bez obzira na veru i naciju. Uz velike počasti, sahranjena je u Nikolajevskoj crkvi, koju je posle bombardovanja u buni 1849, iz temelja obnovila. Trg na kome se jednim delom prostire zgrada Matice srpske nosi njeno ime.

10. MILICA STOJADINOVIĆ SRPKINJA (1828-1858) spisateljica

"Vrdnička vila", kako su je zvali, bila je obrazovana i talentovana pesnikinja, svojom poezijom i srcem vezana za Frušku goru. Nije bilo slavni savremenika koji se sa njom nisu dopisivali (nemački pisci Sajdl i Frankl, Vuk i Mina Karadžić, Đorđe Rajković, Ljuba Nenadović). Prevodila je dela Balzaka, Getea, Frankla. Napisala je dnevnik *U Fruškoj gori 1854* i zbirku pesama. Bila je poštovalac i saradnica na sakupljanju narodnih pesama Vuka Karadžića, a on njen zaštitnik. Bila je saradnica mnogih listova i prva je žena ratni izveštač. Umrla je u Beogradu, potpuno zaboravljena u krajnjoj bedi. Savremena kritika Milicu smatra predvodnicom plejade ukletih srpskih pesnika. Njena lirika se smatra "osnovom srpskog sentimentalizma" i vezom srpskog pesništva sa Evropom toga doba. Milici u čast ustanovljena je književna nagrada, koja nosi njeno ime, a svake godine u oktobru u Vrdniku i Novom Sadu održava se pesnička manifestacija *Milici u pohode*. U novijem delu Novog Sada, na Limanu, postoji ulica sa njenim imenom.

11. MILEVA MARIĆ AJNŠTAJN (1875-1948) matematičarka
Prva Srпкиnja koja je studirala na Visokoj politehničkoj školi u Cirihi, kao darovita matematičarka talentovana za muziku. Tu je upoznala budućeg muža Alberta Ajnštajna i svojom ljubavlju grejala njegov um. Sinovi Mileve Marić, Hans Albert i Edvard kršteni su u Nikolajevskoj crkvi u Novom Sadu. Posle razvoda (1919) Mileva se okrenula porodičnom životu a, porodicu je izdržavala držanjem privatnih časova. U starost je bila bolesna i zaboravljena. Kuća Milevinih roditelja nalazi se u Novom Sadu u ulici Kisačkoj broj 20. U njoj su 1905. i 1907. "boravili Albert Ajnštajn, tvorac teorije relativiteta, i njegova naučna saradnica i supruga Mileva Marić", nažalost, piše na spomen ploči postavljenoj na ovu kuću povodom stogodišnjice Milevinog rođenja. I dok traju diskusije o njenim doprinosu nauci, grad se odužuje sugrađanki. Univerzitet u Novom Sadu 1994 ustanovio je nagradu za najbolje studente magistrante i doktorante iz oblasti matematike, jedan simpozijum njoj u slavu, jedna ulica u gradu nosi njeno ime. *Ženske studije* i istraživanja u Novom Sadu nose njeno ime kao simbol umne žene koja je živela pre svog vremena.

12. JUHAS ERŽEBET / JUHÁSZ ERSZÉBET (1947-1998) spisateljica, knjižvna kritičarka, istoričarka umetnosti
Životna priča Eržebet Juhas uključuje i druga zanimanja: profesorica, novinarka, bibliotekarka, naučnica. Doktorsku tezu iz mađarske književnosti odbranila je 1990. Njena proza istražuje uzroke i posledice gubljenja tradicionalnih vrednosti na ličnom planu i u društvu. Koristeći efektnan postupak kombinovanja dokumenata i podataka sa jedne strane i sopstveno iskustvo sa druge, ona uspeva da oživi nestali svet bačke građanske porodice iz palanačkog miljea. Proces raspada tradicije i društva u liku monarhije Eržebet daje analizirajući likove Krudija, Krleže i jugoslovenskih pisaca Kiša, Crnjanskog i Desnice. Za svoj književni rad dobila je nagrade *Ervin Šinko*, časopisa *Híd* i Karolja Sirmajja. Na žalost, umrla je veoma mlada.

O NOVOM SADU

Na širem području grada nalaze se ostaci ljudskih naseobina iz bronzanog i gvozdеног doba, a zna se i o postojanju naselja Bistrica tokom XV, XVI veka.

Ekspanzija naseljavanja počinje krajem XVII v, i uslovljena je gradnjom Petrovaradinske tvrđave. Stanovništvo naselja uglavnom čine Srbi - vojnici, zanatlije i trgovci, pa se ono pominje kao Racka (srpska) varoš. Naselje se ubrzano ekonomski razvija, a formirani sloj bogatog gradskog stanovništva, različitih veroispovesti, otkupljuje slobodu za svoj grad 1748. Varoš dobija ime Novi Sad, (Neoplanta, Neusatz, Újvidék) i status slobodnog kraljevskog grada. Tokom revolucije 1848/9 i proglašavanja Srpske Vojvodine, grad je sa Petrovaradinske tvrđave, topovima gotovo uništen. Današnji izgled starog dela Novog Sada potiče uglavnom iz perioda obnove, posle bune, koji je usledio u drugoj pol. XIX v. Od 1929. grad je sedište Dunavske banovine Kraljevine Jugoslavije, a tokom Drugog svetskog rata pod mađarskom je okupacijom. Za vreme zloglasne racije u januaru 1942. okupator je ubilo i pod led, u Dunav bacio veliki broj Novosađana, uglavnom Srba i Jevreja. Danas je Novi Sad administrativni politički, ekonomski, kulturni centar AP Vojvodine, iznikao na temeljima viševekovne multikulturalnosti.

Tokom NATO bombardovanja, u proleće 1999. grad je pretrpeo znatna razaranja u koja spadaju i tri mosta preko Dunava, koja su činila njegovu prepoznatljivu vizuru.

1. CRKVE POSVEĆENE BOGORODICI

Novi Sad je grad crkava posvećenih Bogorodici.

Pravoslavna CRKVA USPENJA BOGORODICE sazidana je, prema nekim izvorima, 1776. na mestu starijeg hrama. Oslikavanje ikonopisa, tronova i izrada zidnih slika, novog skladnog baroknog zdanja, poverena je vodećim slikarima tog doba: Janku Halkozoviću, Dimitriju Jankoviću, Jovanu Popoviću, Vasiliju Ostojiću, Andreju Šaltisti. Time je ostvarena "jedna od najznačajnijih baroknih celina u srpskoj umetnosti XVIII veka". Crkva Uspenja Bogorodice (Uspenska) spada u red spomenika kulture od izuzetnog značaja, kako po svom arhitektonskom rešenju, tako i po dometima slikarskih i skulptorskih dela koja krase njenu unutrašnjost.

Rimokatolička CRKVA IMENA MARIJINA podignuta je u periodu 1893/5. na mestu starije, prema projektu Đerda Molnara u neogotskom stlu. Oltar u crkvi ukrašen je tirolskom rezbarijom a izvanredno lepi prozori su izrađeni tehnikom vitraž. U crkvi se nalaze orgulje pa se u njoj povremeno održavaju koncerti. Crkva zajedno sa Gradskom kućom i spomenikom Svetozaru Miletiću čini izuzetnu arhitektonsku celinu Trga Slobode.

2. KATOLIČKA PORTA

Ovom skladnom ambijentalnom celinom dominira zgrada Katoličke plebanije - Rimokatoličkog župnog ureda. Sagrađena je 1808. u barokno-klasicističkom stilu po projektu Georga Efingerera. U Katoličkoj porti se nalazi i Kulturni centar Novog Sada, mesto najrazličitijih, klasičnih i alternativnih kulturnih dešavanja.

3. GRCKOŠKOLSKA ULICA

je dobila ime po Grčkoj školi (zgrada na broju 3), koju su bogati trgovci-doseljenici iz Epira, Grci i Cincari, kupili pre bune, za svoju školu. Tokom bune, u bombardovanju Novog Sada, sa Tvrđave, zgrada je oštećena i ubrzo popravljena. Zbog nedostatka daka 1873. je zaveštana Srpskoj pravoslavnoj velikoj gimnaziji. Najpoznatiji đak škole je Dejan Subotić, kasnije ruski gubernator Mandžurije, sin Savke Subotić, verovatno najpoznatije Novosađanke toga doba.

4. PLATONEUM

Zgrada u kojoj se danas nalazi Ogranak SANU u Novom Sadu, izgrađena je u XVIII v. Kao i većina drugih građevina u Novom Sadu i ova strada tokom bombardovanja u buni 1849.. Obnovljena je 1852. a 1861. kupuje je vladika bački Platon Atanacković, koji daje da se izgradi još jedan sprat. Zgrada je po vladici Platonu dobila ime. Tokom više od jednog veka i pored zaveštanja, kojim je darodavac zgradu namenio Srpskom akademskom institutu, njena namena se menjala. Jedno vreme u Platoneumu je bila smeštena Matica srpska o čemu govori tabla na ulazu u zgradu, zatim čitaonica, Druga muška gimnazija, Filozofski fakultet...

5. DUNAVSKA ULICA

Dunavska ulica je jedna od najstarijih i naj slikovitijih novosadskih ulica. Niz njenih zgrada, koji se završava na dunavskom šetalištu, prekida Dunavski park. Starije građevine u ulici izgrađene su uglavnom u drugoj polovini XVIII v, a njihov današnji izgled potiče iz vremena obnove posle bune, iz druge polovine XIX v. Živopisnost jednospratnica u Dunavskoj ulici nije preovlađujući utisak, koji posetilac oseti, već dah otmenosti i bogatstva jednog iščezlog vremena, kada su u ulici stanovale: Milica Tomić (u broju 14), glumice Sofija Vujić i Milka Marković (16), Anka Pajević (1)... Sadašnji život Dunavske ulice i njenih uređenih dvorišta, pretvorenih u trgovačko-pešačku zonu punu kafića, restorana, prodavnica, polako briše otmene barokno-klasicističke vizure nekadašnjih vremena. U Dunavskoj ulici se danas nalaze: Gradska biblioteka (br. 1), Muzej grada Novog Sad (29) i Muzej Vojvodine (35-37).

6. BANOVIINA

Impozantna građevina u centru grada poznata kao "Bela banovina". Izgrađena je u stilu moderne između 1936/9. kada je Novi Sad bio sedište Dunavske banovine. Projektant je bio Dragiša Brašovan. Danas je sedište Pokrajinske vlade i Skupštine Vojvodine. Bela boja zgrade potiče od bračkog mermera, kojim je njena spoljašnjost obložena. Po lepoti i impozantnosti u unutrašnjosti se ističu svečani hol i stepenište obloženo kamenom iz Karare. Tokom NATO bombardovanja Novog Sada zgrada je oštećena direktnim pogotkom.

7. SINAGOGA

Crkvena opština, Jevrejska škola nalaze se u uvek živoj Jevrejskoj ulici i čine skladnu celinu izgrađenu 1909. u stilu mađarske secesije. Projektant je bio Lipot Baumhorn. Posle velikog pogroma Jevreja, tokom zloglasne novosadke racije 1942, desio se još jedan 1944. kada su iz ovog hrama preostali novosadski Jevreji odvedeni u logore smrti. Danas se u Sinagogi održavaju muzičke manifestacije vrhunske vrednosti, budući da je njena prelepa velika dvorana izvanredno akustična.

8. SRPSKO NARODNO POZORIŠTE

u Novom Sadu (drama, opera, balet) je najstarije kod Srba, osnovano 1861. Prva zgrada pozorišta, poznata kao Dunderskog pozorište sagrađena u dvorištu današnjeg hotela Vojvodina, izgorela je 1928. Zgrada današnjeg pozorišta izgrađena je 1981. u 120- toj sezoni SNP. Na daskama što život znače ovog pozorišta otpočele su karijere mnogih velikih imena našeg glumišta: Milke Marković, Draginje Ružić, Drage Spasić, Milke Grgurova, Rahele Ferrari, Ljubice Ravasi... Od 1956. u SNP-u se održava Sterijino pozorje, najznačajniji festival domaće drame kod nas u poslednjih pola veka.

9. NIKOLAJEVSKA CRKVA

Prema nekim izvorima, ovo je najstarija pravoslavna crkva u Novom Sadu, jer se pominje oko 1730. Zna se da je izgrađena kao zadužbina grčke porodice Bogdanov. Za vreme bune, u bombardovanju grada, teško je oštećena. Iz temelja je obnovljena Marija Trandafil, koja je u crkvi i sahranjena. Ikonostas crkve slikao je Pavle Simić - predstavnik nazarenskog stila u slikarstvu. Na spomeniku ugrađenom na zid crkve prvi put se spominje ime Novi Sad.

10. MATICA SRPSKA

je najstarija ustanova kulture kod Srba, osnovana u Pešti 1826. sa ciljem stvaranja i očuvanja nacionalnih kulturnih vrednosti. U Novi Sad se seli iz Pešte 1864. da bi se posle više selidbi po različitim zgradama u gradu, Matica konačno smestila u zgradu zadužbinu Marije Trandafil, gde se i danas nalazi. Zgradu je projektovao Momčilo Tapavica 1912. u pseudoklasicističkom stilu. U zgradi se između ostalih vrednosti čuva kolekcija portreta znamenitih građana, među kojima je portret Marije Trandafil.

11. KISAČKA ULICA

je dobila ime sredinom XVIII v, jer se njome išlo prema selu Kisaču. Jedna od mnogih kapija grada, gde se obavljala naplata takse za unos robe, nalazila se na njenom kraju. Ulica se intenzivno naseljava krajem XVIII veka. Tu su se izgradile kuće, koje su pripadale mnogim uglednim novosadskim porodicama. Kuća Mileve Marić u Kisačkoj 20, predstavlja primer vojvođanske građanske kuće, koja sa frontalne strane ima mnoštvo prozora. Izgrađena je 1907. po projektu Manojla Petljanskog.

12. PETROVARADIN

Prostor na kome se nalazi Petrovaradinska tvrđava oduvek je bio pogodan za nastanjivanje. Tragovi prvih naselja datiraju od oko 2000 godina .p.n.e. Današnji izgled Tvrđava dobija počev od 1692, kada posle pobede nad Turcima, kod Slankamena, Austrija počinje gradnju utvrde, po projektu Sebastijana Vobana. "Gibraltar na Dunavu" završen je 1780, a zahvatao je prostor od 112 ha; na bedemima je bilo 1000 puškarnica i 400 topova. Podzemlje Tvrđave dugo je 16 km, a postoji i bunar dubine 39 m. Tu se od kraja XVIII v. nalazio zatvor u kome su bili zatvoreni: Karađorđe sa nekolicinom vojvoda iz I srpskog ustanka, Vasa Pelagić, Anton Gustav Matoš... Delovi Podgrađa oštećeni su u NATO bombardovanju 1999. Danas je to prostor u kom se dešavaju kulturne manifestacije različitog sadržaja, i gde se nalazi stotinjak ateljea poznatih novosadskih umetnika